

EEN RUMSTS GEZIN IN ENGELAND ONDER DE EERSTE WERELDOORLOG

Toen de Nete-Rupellinie na de eerste weken van W.O. I in de vuurlinie van het Duitse geschut kwam te liggen, brak paniek uit in de Rupelstreek. Wie kon vluchtte naar Antwerpen en vandaar naar Nederland, zo illustreert het artikel van August Mariën in het *Jaarboek 2003*⁴⁷.

Het echtpaar Doms-Van Robbroeck, met hun zoontje Frans (°1909) en een tante, trokken nog verder. Samen met enkele andere Rumstenaars belandden ze uiteindelijk te Hull aan de Humber, een stad ongeveer in het midden van de Engelse oostkust; ze werden ingekwartierd in Cleethorpes (Grimsby), in de parochie van father Jozef Feskens. Pastoor Feskens was Nielenaar van geboorte, verloor vroegtijdig zijn moeder en werd opgenomen in het gezin Marckx uit de Peperstraat, dat aan moeder verwant was. De jonge Jozef was een flink studentje, trad na zijn middelbare studies in het seminarie van Mechelen; hij was een gevraagd spreker in de studentenbonden van het kanton Kontich, die fel ijverden voor de Vlaamse zaak. Kardinaal Goossens verwijderde zijn seminarist daarom uit de priesteropleiding en geen enkel Belgisch seminarie en ook geen kloosterorde te lande wou hem aanvaarden. Tenslotte werd hij geïncardineerd in het bisdom Nottingham. Reeds vlug stelde de bisschop hem aan als pastoor van de parochie Sint-Pieter (Grimsby Dock). Deze functie zou hij blijven vervullen tot aan zijn dood.

Grimsby Dockx

Onder de oorlogsjaren was Feskens de gevierde en graag geziene pastoor voor de Belgische vluchtelingen. Hij organiseerde soms een tea-feestje in zijn kerkje in rode baksteen (red bricks). Feskens was niet voorniet een zoon van de Rupelstreek. Altaar en koor werden dan van het schip afgescheiden door een gordijn en de gelovigen zaten aan in het schip van de kerk aan kleine tafeltjes, dronken er thee en knabbelden koekjes.

Als rijpe man mijmerde Frans Doms later nostalgisch over deze Grimsby-jaren: "Gezellig samenzijn. Er waren heel wat vluchtelingen uit Rumst zoals mijn ouders, mijn tante en ik, the little belgian boy. Als het weder het toeliet gingen we bij pastoor Feskens 's zondags naar de mis, drie kwartier te voet, zoniet woonden we de mis bij te Grimsby".

⁴⁷ Mariën, A. (2003). Een familie uit Terhagen op de vlucht: september - oktober 1914. In: *Jaarboek 2003*. Rumst: Rumesta..

Birthley

Maar begin april 1916 moeten de familie Doms en hun Belgische vrienden afscheid nemen van Cleethorpes. Ze verhuizen naar Birthley bij Newcastle, een goede honderd kilometer verder naar het noorden, niet zover van de zee kust.

Wat was de reden? We laten weer het woord aan Frans Doms.

"Er is nog een belangrijke gebeurtenis die onze familie gedwongen heeft uit Cleethorpes te verhuizen naar het noorden, nl. Birthley bij Newcastle. Op 1 april 1916 rond 4 u. in de morgen waren uit een Duitse zeppelin 's nachts twee bommen gevallen op een protestants kerkje aan het andere eind van de straat, een 170-tal meter van ons huis verwijderd. De Duitse informatiedienst was op de hoogte dat bij de monding van de Humber een draadloos verbindingstation gelegen was, dat de Engelse duikboten en andere schepen militaire gegevens doorseinde en ook ontving. Het toeval wilde dat in het kerkje een 60-tal Engelse soldaten waren ondergebracht die het draadloze verbindingstation bedienden. Militair doelwit? Praktisch, ja. Zo was het echter niet gewild door de Duitsers. De gevolgen waren verschrikkelijk, 31 soldaten van het 8ste Manchester Regiment zijn er omgekomen; daarbij was er nog een reeks zwaar gewonden. De militaire lijkstoet - die staat me nog fris voor de geest - passeerde vlak voor ons huis. De slachtoffers werden in een massagraf begraven op het openbaar kerkhof van Cleethorpes en later is er een monument opgericht met de namen van de 31 soldaten. Het bestaat nog steeds.

De paniek van die morgen, 1 april, was geweldig. Iedereen vluchtte de straat op en de ruiten van ons huis en van heel de straat en andere gebouwen in de omgeving vlogen stuk. Er was daarbij 's nachts nog een bom gevallen op een vleugel van het gemeentehuis. Niets bleef rechtstaan. Militaire rode-kruiswagens reden af en aan en de massa nieuwsgierigen groeide gestadig aan. Men had verteld dat er in de nacht bommen gevallen waren op "de hoek van de Jarreroad". Wij woonden werkelijk op "de hoek van de Jarreroad" (het huis bestaat nog, een winkel) maar het was aan de andere hoek dat de ramp was voorgevallen. Veel Belgische vluchtelingen waren in de morgen komen toegelopen in de mening dat er van onze familie niemand was overgebleven. Er zijn in de volgende maanden nog raids van zeppelins over de havens van Grimsby en Hull gekomen, maar zonder veel schade aan te richten. Schuilplaatsen of kelders ontbraken in ons huis en bij alarm kropen wij met ons vieren samen in het bed. Dat is best, zei vader, dan zijn allen samen dood.

Dat bombardement van 1 april 1916 was de rechtstreekse aanleiding om in de loop van de zomer te verhuizen naar Birthley. Welk organisme gewerkt heeft, om de meeste vluchtelingen daar weg te hebben, weet ik niet. Op onze nieuwe bestemming zijn nooit bommenraids geweest en nochtans was hier een enorm militair doelwit, een munitiefabriek. Duidelijk waagden zeppelins zich niet zo ver naar het noorden.

Naast het dorp Birthley en bij de munitiefabriek was een vluchtelingenkamp in opbouw voor de Belgische burgers en voor Belgische soldaten in herstelperiode. Het kamp was omheind met

een hoge ijzeren afsluiting. Twee dubbelpoorten gaven toegang, steeds bewaakt door Engelse politie, want geen Engelsen werden toegelaten, tenzij met een speciale pas van de gemeente.

Er waren houten barakken voor de Belgische militairen en houten woningen voor de vluchtelingen. Er moest gedurende de winter flink gestookt worden. De woningen bestonden uit een living, die voor alles moest dienen, ook als keuken, en twee slaapkamers, sommige huizen hadden drie slaapkamers. Achteraan bevond zich nog een W.C. en koolkot. Elektriciteit was overal voorzien. Het Belgisch dorp kreeg de naam "Elisabeth-ville", naar de Belgische koningin. Onze straat was de voornaamste en heette "Elisabeth Avenue" en ons adres was H 21 B.

De mannen kregen allen werk in de munitiefabriek. Zo vervingen zij de gemobiliseerde Engelsen, ontlastten financieel het vluchtelingencomité en verdienden de kost voor de familie. Vader had als job met een passer de dikte van de gemaakte bommen na te meten.

Het kamp was verder goed uitgebouwd. Er was een militair ziekenhuis met drie militaire dokters voor de soldaten en de vluchtelingen; er was een lagere meisjesschool (6 klassen) gebouwd met een groep Ursulinen van O.-L.-V.-Waver als leraressen⁴⁸ en de lagere jongensschool had twee afdelingen, één voor de Vlaamssprekenden en één voor de Franssprekenden. Het onderwijzend personeel was gerekruteerd onder de Belgen. De jongensschool is nog steeds in gebruik voor de Engelse kinderen die er na de oorlog 14 - 18 zijn komen wonen.

In het midden van het kamp stond de katholieke kerk met ernaast de pastorie. Voor mijn familie was het een gelukkig toeval dat de pastoor E.H. Verpoorten was, onze eigen onderpastoor uit Rumst⁴⁹, als legeraalmoezenier gedetacheerd voor de vluchtelingen⁵⁰. De onderpastoor was een priester van het bisdom Doornik. De parochie functioneerde zoals thuis, processie van het H.-Sacrament, huwelijken, begrafenissen, doopsels, zangkoor, misdienaars, jeugdcatechese voor de plechtige communicanten en vormelingen.

De overleden Belgen en militairen werden op het speciaal Belgisch kerkhof begraven, dat nu nog bestaat, doch verwaarloosd is en niet onderhouden. Hoeveel burgers er begraven werden weet ik niet, hun graven zijn vervangen door die van Engelse burgers na de oorlog. Er zijn ook een dozijn Belgische soldaten begraven, gestorven tijdens hun revalidatieperiode in het kamp.

Er staat op elk graf een militair gedenkteken: de naam, de geboortedatum en datum van overlijden zijn nog duidelijk zichtbaar.

Elisabethville is als kamp verdwenen en de houten woningen zijn vervangen door nieuwe stenen huizen, de namen van de hoofdstraten zijn gebleven, de munitiefabriek werkt opnieuw als staalgieterij.

Wie er als kind geleefd heeft, vindt er nog heel goed zijn weg terug."

⁴⁸ De zusters Ursulinen van Onze-Lieve-Vrouw-Waver hadden in hun internaat een Engelse afdeling. Ze beschikten dus over Engelssprekend personeel. Bij de beschieting van Waver werden het klooster en de school totaal verwoest. De oversteek naar Engeland lag voor de hand.

⁴⁹ Zie ook: Rumesta (1986). *De priesters, onderpastoors en kapelrij-beneficianten te Rumst Sint-Pieter*, p. 90.

⁵⁰ Michiel Verpoorten (1878-1939) werd in 1926 pastoor van de belangrijke Antwerpse parochie van Sint-Jakob en tevens ere-kanunnik.

Aldus het getuigenis dat Frans Doms heeft neergeschreven en dat aan Rumesta overgemaakt werd. Het geschrift van Frans begon al te verslechteren de jaren voor zijn overlijden. Frans stierf op 1 september 1995. Marcel Thys, een familielid, heeft de tekst zorgvuldig uitgetikt.

In december 1918 keerden de Rumstse vluchtelingen naar huis terug.

Na de oorlog kwam father Feskens bijna elk jaar op bezoek in België bij zijn familie en bezocht hij ook de familie Doms in de Doelhaagstraat, vlak over het thans afgebroken schoolhuis, en andere kennissen.

In augustus 1939 is E.H. Frans Doms, samen met zijn vriend Lieven Verberckt, een halve

Figuur 1. Jozef Feskens.

Rumstenaar, nog op bezoek geweest bij father Feskens in zijn parochie van de Grimsby Docks. Frans Doms schrijft: "Hij was oud geworden en kon wel eens het Nederlandse woord niet meer vinden... De tweede wereldoorlog stond voor de deur, algemene mobilisatie van het Engels leger en iedereen was angstig voor de toekomst. We zagen dat het menens werd en haastten ons terug naar België. Zo hebben we voortijdig en voorgoed afscheid genomen van father Feskens. Maar goed ook, want we zijn uit Hull met de laatste veerboot

naar Antwerpen overgestoken (Humber-Line). Thuis lag het oproepingsbevel reeds enkele dagen op mij te wachten."

E.H. Doms deed dienst als legeraalmoezenier van augustus 1939 tot een paar maanden na de capitulatie. Feskens overleed op 9 oktober 1942, 73 jaren oud⁵¹.

Jules Reusens

Karel Swenden

⁵¹ Over Jozef Feskens, zie Nationaal Biografisch Woordenboek, 9, sub voce.